

КЛИФЪРД САЙМЪК ЕСЕННА ЗЕМЯ

Превод от английски: Вилиана Данова, —

chitanka.info

Той седеше в люлеещия се стол на верандата, а разхлабената дъска в пода скърцаше ли, скърцаше. От другата страна на улицата беловласата жена режеше букет хризантеми в нескончаемата есен. Докъдето поглед стигаше — през древните къщи, та чак до далечните гори и ливади, се синееше яркото небе на сиромашкото лято. Селцето се гушеше, притихнало, както често става, със старците — беше по-скоро място, подходящо за някой заспал мечтател, отколкото за живо и енергично същество. Имаше още цял час до появата на другия немощен старец — съседът му, който щеше да застане на буренясалата пътечка и да зачука по плочките, опипвайки пътя си със своя бастун. А гълчавата от децата, които играеха някъде в далечината, нямаше да се появи преди мръкване, ако изобщо ги чуеше дори тогава. Понякога съвсем не ги чуваше.

Дали да не вземе някоя книга? Ала не му се четеше. Можеше да отиде в задния двор, още веднъж да прекопае градината и да раздробии буците пръст с греблото, за да превърне почвата в по-фина постеля, която да приеме готовите за сеитба семена... ако изобщо щеше да има сеитба. Идеята да се подготвят лехи за пролетта, която никога не идваше, бе твърде обезкуражаваща. По-рано, много, много по-рано, още преди да научи за есента и пролетта, той бе споменал нещо за градински семена пред Млекаря, който се бе смутил извънредно много.

Той бе извървял вълшебното разстояние и бе загърбил цял свят от горчивина. В началото, когато дойде тук, бе напълно доволен нищо да не прави, да бъде най-големият сред безделниците и да не чувства угризения или срам от това, че абсолютно нищо не върши, или от факта, че бе толкова близо до пълното безделие, колкото изобщо бе възможно за човека. Беше тръгнал по есенната улица сред златистата светлина и покой и първият човек, когото видя, беше старицата от другата страна на улицата. Тя стоеше при портата на дървената си ограда, така, сякаш знаеше, че той пристига и му каза: „Ти си нов сред нас. В наши дни вече не идват много тук. Къщата ти е отсреща. Зная, че ще бъдем добри съседи с тебе.“ Той бе посегнал да свали шапката си за поздрав, забравяйки, че всъщност е без шапка. „Казвам се Нелсън Ренд“, рече ѝ той. „Инженер съм. Ще се постарая да бъда добър съсед.“ Стори му се, че старицата обикновено е по-висока и по-изправена, но сега, както бе съсухрена и приведена, тя сякаш обладаваше някакъв успокояващ душата финес.

— Заповядайте, моля — рече му тя. — Приготвила съм лимонада и курабийки. Вътре има и други гости, но няма да ви представям на тях.

Нелсън почака тя да му обясни защо не смята да го представя, но обяснение не последва и той тръгна подир нея по изтритите от времето плочки, между лехите от димитровчета и хризантеми — камари от ярки цветове и от двете страни.

В просторната гостна с висок таван и с еркерна прозорци, образуващи уютни кътчета, запълнени с огромни мебели от някакво друго време и с огъня, тихо тлеещ в огнището, старицата го заведе до един стол, поставен до малка масичка от едната страна на камината, като сама седна срещу него. После му сипа лимонада в чашата и побутна към него чиния с курабийки.

— Не им обръщай внимание — каза му тя. — Всички умират да се запознаят с тебе, но аз нямам никакво намерение да задоволя любопитството им.

За Нелсън бе лесно да не им обръща внимание, защото в стаята нямаше никой.

— Майорът, който е застанал там до камината — рече домакинята, — облакътен върху полицата (отвратителна поза, ако ме питате!), не харесва моята лимонада. Би предпочел някое по-силно питие. Моля ви, мистър Ренд, няма ли да опитате лимонадата ми? Уверявам ви, че е хубава. Сама я приготвих. Нямам прислуга, нали разбирате? Нито пък готвач. Живея съвсем сама и то съвсем доволно макар че приятелите ми понякога се отбиват при мене... доста често, отколкото на мен ми се иска.

Нелсън опита лимонадата, не без известно съмнение, но за негова най-голяма изненада, това наистина бе лимонада, при това добра. Беше също като онази, която бе пил като момче на тържествата по случай националния празник на Съединените щати^[1] и по време на пикниците, организирани в основното училище и която от тогава не бе вкусвал нито веднъж.

— Отлична е — рече той.

— Дамата в синьо — продължаваше домакинята, — седнала до прозореца, е живяла тук преди много години. С нея бяхме приятелки, макар че преди известно време тя се премести. Изненадва ме това, че се връща тук и то често. Най-много ме вбесява това, че не мога да си

спомня името ѝ, ако изобщо някога съм го знаела. Ти случайно да го знаеш?

— Боя се, че не.

— О, ама разбира се, че не! Бях забравила. Толкова много забравям напоследък. Ти си новопристигнал.

Нелсън седя там целия следобед, посрбъваше от лимоната ѝ и похапваше от курабийките, а тя бърбореше безспир за своите несъществуващи гости. Чак, когато прекоси улицата и се упъти към къщата, която му бе посочила старицата, застанала сега на стълбите и махаща му за сбогом, той се сети, че тя не бе споменала името си. Дори в този момент Нелсън не го знаеше.

„Кога ли беше всичко това?“, запита се той и осъзна, че нямаше представа. Есента бе виновна за всичко. Как можеше човек да отбелязва времето, когато винаги бе есен?

Всичко започна в онзи ден, когато Нелсън караше през Айова, на път за Чикаго. „Не“, поправи се мислено той, „всичко започна със замъгляванията, макар в началото да не им обръщах внимание“. Тогава той просто само ги усещаше навярно като особено състояние на духа или като необичайно качество на атмосферата и светлината. Изглеждаше така, сякаш светът бе загубил малко от своята материалност, с която човек бе свикнал. Това създаваше усещане за тайнственост и за движение по ръба между тукашния свят и някакъв друг.

Нелсън бе загубил работата си в Уест Коуст, когато пропадна един държавен проект. Не само тяхната компания пострада. Имаше и други, чиито договори пропаднаха и точно тогава по улиците се разхождаха мнозина умислени инженери. Имаше малка възможност да започне работа в Чикаго, макар че вече мястото сигурно бе заето — Нелсън бе почти сигурен в това. Но той знаеше, че дори да не си намери работа, щеше да е в далеч по-добро положение, отколкото мнозина други. Беше млад, ерген, имаше пари в банката, къщата му не беше ипотекирана, колата му бе изплатена и нямаше деца, чието обучение да заплаща. Трябваше да издържа само себе си — нямаше изобщо никакво семейство. Онзи стар и стиснат вуйчо, който го отгледа, след като родителите му загинаха при пътна катастрофа и при когото Нелсън здраво се трудеше както във фермата, така и в онази камениста и хълмиста земя на Уискънсин, отдавна бе потънал в

миналото му, превръщайки се в доста неясна и почти непозната фигура. Нелсън Ренд си спомни, че никак не харесваше вуйчо си. Не го мразеше... просто не го харесваше. Не проля нито една сълза, когато по време на паша, старецът бе нападат от разярен бик и намушкан право в сърцето. Така че сега Ренд бе съвсем сам и дори нямаше и спомен за семейство.

Той бе събрал всичките си пари, защото без някакъв по-специален трудов стаж и предвид това, че имаше хора с много по-висока квалификация, които търсеха работа, Ренд осъзнаваше, че сигурно ще мине доста време, преди да се залови с нещо. Раздрънканият автомобил, който караше, имаше специално отделено място за спане и от време на време той спираше на малките полянки край пътя, за да си сготви и да похапне.

Прекося почти целия щат и пътят бе започнал да се вие безспир сред скалите по двата бряга на Мисисипи. След няколко завоя Ренд съзря в далечината комини и високи сгради, които сочеха, че там има град.

Колата изкачи скалите и градът се простря пред погледа на Нелсън — малък промишлен център, разположен по двата бряга на реката. Точно тогава Нелсън Ренд усети и видя (ако изобщо можеше да бъде видяно) замъгляването. Беше го виждал и усещал и преди. Усещаше някакво неземно качество, или ако не точно това, то поне някаква нереалност, като че ли някой гледаше света през тънък воал, който замъгляваше контрастите и заглаждаше острите ъгли. Беше точно така, както когато човек гледаше дъното на бистро езеро, а вятърът леко къдреше повърхността му. Преди Нелсън Ренд го бе отдавал на умора от дългото каране и бе отварял прозореца за малко свеж въздух; или беше спирал колата, за да се разтъпче нагоре-надолу по пътя. Тогава усещането изчезваше.

Но този път бе по-лошо от всякога и Ренд малко се уплаши. Уплаши се не толкова от явлението, а за себе си. Какво ставаше с него?!

Той спря встрани от пътя като дръпна и ръчната спирачка. В този миг му се стори, че банкетът на пътя е много по-неравен, отколкото си мислеше. Като отби встрани, замъгляването сякаш намаля и Ренд видя, че пътя е променен, което обясняваше неравностите. Повърхността му

бе осеяна с големи дупки и буци цимент, а други буци пък бяха раздробени на малки парчета.

Той вдигна поглед към града, обаче там нямаше град, а само руините на някакво изравнено със земята селище. Ренд стоеше като хипнотизиран, с ръце на волана, а в тишината — в необичайната, злокобна тишина, се долови граченето на гарвани. Той гледаше глупаво и се питаше кога за последен път бе чул граченето на гарвани. И тогава Ренд ги видя — черни петънца, трепкащи над скалата. Имаше и още нещо... дърветата! Това вече не бяха дървета, а овъглени черни останки. Останките от един град и останките от дърветата, а над тях — черните, пърхащи, подобни на прашинки гарвани.

Почти без да осъзнава действието си, Ренд се измъкна от колата. Като се сещаше за това по-късно, той смяташе, че постъпката му е била особено глупава, тъй като колата беше единственото познато нещо и единствената му връзка с действителността. Когато понечи да излезе от нея, Ренд се опря с ръка върху седалката и изведнъж усети някакъв твърд и продълговат предмет. Пръстите му го обхванаха и чак, когато се изправи до колата, той разбра какво бе взел в ръката си — беше фотоапаратът върху седалката до него.

Седнал в люлеещия се стол върху проскърцващата дъска в пода, Ренд се сети, че снимките все още бяха в него... Кога ли за последен път бе мислил за тях? Преди доста време беше... когато изобщо бе мислил нещо друго, освен за живота си тук, ден след ден в тази есенна земя. Сякаш специално се пазеше от възможността да мисли и държеше ума си в неутрално положение, за да изключи всичко, което знаеше... или онова, което си мислеше, че знае.

Той не бе снимал съзнателно, макар в последствие да се опитваше да се убеди, че го е направил умишлено (обаче никога не успя напълно да повярва в това). Поздравяваше се малко кисело загдето бе успял да осигури доказателства — нещо, което паметта му не бе в състояние да стори. Защото човек можеше да мисли за толкова много неща, да бълнува за толкова много неща и да си въобразява толкова много неща, че просто не би могъл да се довери на съзнанието си.

Цялата случка, за която Ренд се сещаше по-късно, изглеждаше смътна, като че ли разрушеният град беше в някакво друго измерение на реалността, което не би могло да бъде обяснено или дори

осмислено. Той само си спомняше за фотоапарата пред очите му, който започна непрекъснато да щрака, веднага след като капачето на обектива се вдигна автоматично. Спомни си хората, хукнали надолу по хълма към него и как той успя криво-ляво да се пъхне в колата си, да заключи всички врати и да включи на скорост. Възнамеряваше да се придвижва на зиг-заг по надупчената настилка, за да се спаси от крещящите човеци, които бяха само на тридесетина метра зад него.

Но когато пое отново по шосето, то вече не бе така разбито, а съвсем равно и гладко. Шосето водеше към града, който не бе вече разрушен. Ренд отново отби встрани, седнал вцепенен зад волана и останал съвсем без сила. Чак след час той успя да се съвземе и да потегли отново. Въпреки че бе потресен, Ренд караше доста бързо.

Имаше намерение да премине през реката, да продължи към Чикаго и да пристигне там вечерта. Сега обаче плановете му се промениха. Беше твърде зашеметен, а освен това трябваше да види и филмите. Помисли си също, че има нужда от време — много време, за да си помисли.

Спря при една малка поляна край пътя на няколко километра от града. Паркира до някаква скара на открито. Имаше и стара помпа за вода. Ренд измъкна малко подпалки от багажника си и накладе неголям огън. Извади кутията със съдовете за готвене и храната, закрепил джезвето върху скарата, сложи и тигана и счупи в него три яйца.

Още като отби встрани и спря, Ренд видя мъжа да върви покрай канавката, приближавайки към него. В мига, в който чукна яйцата в тигана, той видя как човекът сви към паркинга и тръгна към колата му, приближавайки помпата.

— Това нещо работи ли? — попита той.

Ренд кимна и каза:

— Току-що изпомпах вода за джезвето.

— Горещо е — рече непознатият и започна енергично да натиска нагоре-надолу ръчката на помпата. — Горещо е за ходене пеша — додаде той.

— Отдавна ли си тръгнал?

— Преди шест седмици — отвърна мъжът.

Ренд се вгледа в него по-внимателно. Дрехите му бяха стари и износени, но много чисти. Беше се бръснал преди ден-два. Косата му

беше дълга... не че я обичаше дълга, а защото не я бе подстригвал от дълго време.

Водата бликна от чучура, човекът сви шепи, постави ги под него и се наведе да пие.

— Това беше добре — рече той. — Бях жаден.

— А как си с храната? — попита Ренд.

— Позакъсал съм — рече колебливо мъжът.

— Бръкни в онази кутия отзад. Вземи си чиния и някакви прибори. А също и чаша. Кафето скоро ще стане.

— Мистър, ти да не си мислиш, че дойдох тук само, за да...

— Остави това — рече Ренд. — Знам как е. Има достатъчно и за двама ни.

Непознатият си взе чиния и чаша, нож, лъжица и вилица. Приблужи се до Ренд и се настани край огъня.

— Нямам опит още в това — рече мъжът. — Никога не ми се е налагало преди. Винаги съм имал работа. Работих цели седемнадесет години...

— Заповядай — рече Ренд и хлъзна яйцата в чинията му, отиде до кутията и донесе още три.

Мъжът отиде до някаква грубо скована маса и сложи върху нея чинията си.

— Не ме чакай — каза му Ренд. — Яж докато са топли. Кафето почти е готово. — Вземи си и хляб, ако искаш.

— По-късно ще си отрежа парче — рече странникът, — за да попия остатъка от яйцата.

Човекът каза, че името му е Джон Стърлинг^[2]. А къде ли беше Джон Стърлинг сега, питаше се Ренд. Все още ли скиташе по пътищата, търсейки работа, каквато и да е работа... ден работа, час работа... Човек, който след седемнадесет години работа бе изхвърлен на улицата... Мислейки си за Стърлинг, Ренд усети болезнено жегване — чувстваше се виновен. Беше задължен на Джон Стърлинг и не можа да му се отплати, макар че когато двамата си говореха, още не ставаше въпрос за някакъв дълг.

Те седяха, говореха си, ядяха пържените яйца, попиваха с хляб чиниите си, пиеха горещо кафе.

— Цели седемнадесет години — рече Стърлинг. — Бях механик. Квалифициран и опитен. През цялото време работих за една и съща

компания и накрая те ме освободиха... Мене и още четиристотин като мене. Всичките наведнъж. По-късно освободиха и други. Бяхме много. Не ни съсякоха, просто ни освободиха. И не ни обещаха да ни вземат отново. Предполагам, че компанията не беше виновна. Някакъв голям проект се бе провалил... и нямаше работа. Ами ти? И тебе ли те освободиха?

Ренд кимна.

— Откъде разбра?

— Ами, храниш се по този начин. Така е по-евтино, отколкото в ресторант. Имаш спален чувал... В колата спиш, нали?

— Точно така — отвърна Ренд. — За мене не е толкова тежко, колкото за други. Нямам семейство.

— Аз пък имам — рече Джон Стърлинг. — Жена и три деца. Говорихме за това — жената и аз... Тя не искаше да ги напускам, но разумно бе да го направя. Всичките пари се стопиха. Парите от бюрото за безработни свършиха... Докато бях при нея, не можеше да получава пари от службата за социално подпомагане, но ако я напуснех, щеше да има право. Беше най-трудното нещо в живота ми. Беше тежко за всички ни. Някой ден ще се върна при тях. Когато си стъпя на краката, ще се върна. Семейството ще ме чака.

По аутобана профучаха коли. От едно дърво се стрелна катеричка, предпазливо се приближи до масата, после изведнъж се обърна и търти да бяга, изкатервайки се стремително по кората на близкия ствол.

— Не зная — рече Стърлинг. — Може да е прекалено голямо за нас това наше общество. Може да е неуправляемо. Аз чета много. Винаги съм обичал да чета... и винаги мисля върху онова, което съм прочел. Струва ми се, че нашите мозъци сякаш са надскочили сами себе си. Онези, които са имали първобитните хора, навярно са били съвсем наред и те ни служиха доста добре, докато ние не започнахме да строим твърде много и твърде сложни конструкции. Навярно строим неща, които са извън капацитета на нашите мозъци. Може би мозъците ни вече не са в състояние да управляват онова, което имаме. Пуснали сме в ход стихийни икономически механизми, които не разбираме, а също и политически сили, които не разбираме. А щом не ги разбираме, ние не можем да ги управляваме. Вероятно по тази причина ти и аз сме без работа.

— Не зная — отвърна Ренд. — Никога не съм мислил за това.

— Човек мисли много — продължи Стърлинг. — И много чертае... така, както ходи... Какво друго да прави? Мечтае за глупости. Ама са глупости само на повърхността. Иначе не можеш със сигурност да кажеш, че е невъзможно да станат действителност. Случвало ли ти се е някога?

— От време на време — отвърна Ренд.

— Има едно нещо, за което много мислих. Голяма глупост е! Навярно съм мислил толкова за това, защото много ходя. Понякога хората ме взимат в колите си, но през повечето време се придвижвам пеша. Започнах да се питам дали, ако човек може да измине достатъчно голямо разстояние, би успял да остави всичко зад себе си. Колкото по-далече стига, толкова повече се отдалечава от нещата.

— А ти за къде си тръгнал? — попита го Ренд.

— За никъде. Просто поддържам движението. Това е! След около месец ще тръгна на юг... за да се предпазя от зимата. Тук в тези северни щати изобщо не се живее, когато дойде зимата.

— Останаха две яйца — каза Ренд. — Какво ще кажеш?

— Олеле, човече, не мога! Аз вече...

— Е, голяма работа! Изял си три яйца. Мога да донеса още.

— Ами... ако смяташ, че няма да се затрудниш... Виж какво ще ти кажа — дай да си ги разделим! Едно на тебе и едно на мене!

* * *

Празноглавата старица приключи с рязането на хризантемите и влезе в къщата си. От горния край на улицата се разнесе почукването на бастуна... Беше другият старец — съседът на Ренд, който излизаше за вечерната си разходка. Залязващото слънце обливаше земята с лъчистата си благодат. Листата бяха златисти, червени, кафяви и жълти... бяха такива от деня, в който Ренд дойде тук. Тревата някак жълтееше. Не че бе изсъхнала... просто се подготвяше да загине.

Старецът се придвижваше внимателно по пътеката. Бастунът му бе нащрек, за да го предпази от падане. С него старикът си помагаше, макар че изобщо нямаше нужда от помощ. Той просто беше бавен. И

това бе всичко. Старецът се спря при пътеката, която водеше нагоре, към верандата на Ренд.

— Добър ден — рече той.

— Добър ден — отвърна Ренд. — Хубав ден за разходка.

Старецът прие забележката любезно и с известна стеснителност, като че ли той по някакъв начин бе отговорен за хубавия ден.

— Изглежда, че и утре денят ще бъде хубав — рече той и продължи надолу по улицата.

Това беше ритуал. Едни и същи думи всеки ден. Положението, също както селцето и времето, никога не се променяше. Ренд би могъл да си седи тук на верандата още хиляда години и старецът всеки път щеше да минава покрай него, изричайки все същите думи — шаблон, филм, който непрекъснато се повтаряше. Тук беше станало нещо с времето. Годината бе направила засечка на есента.

Ренд недоумяваше. Не се и опитваше да го разбере. Нямаше как да се опита. Стърлинг бе казал, че човешката интелигентност навярно е надскочила немощния, праисторическия мозък. А тук шансовете да разбере бяха много по-нищожни, отколкото там в другия свят.

Внезапно той се улови, че мисли за онзи друг свят по същия иносказателен начин, по който мислеше и за този. Сега единият изглеждаше също толкова нереален, колкото и другият. Щеше ли той отново да открие действителността, питаше се Ренд. И искаше ли?

Той знаеше, че има начин да открие действителността. „Влез в къщата, вземи снимките, които са в чекмеджето на нощното шкафче и ги разгледай! Опресни си паметта, погледни отново истината в очите!“ Защото онези снимки, колкото и мрачни да бяха, представляваха една много по-сурова реалност отколкото света, в който той живееше сега или който някога бе познавал. Защото не бяха нещо, което човешките очи виждаха, или човешкият мозък осмисляше — самите те по някакъв начин бяха факти. Фотоапаратът бе видял, каквото бе видял и нямаше начин то да е лъжа. Апаратът не фантазираше, не разсъждаваше, нямаше неточна памет. Всичко това не можеше да се каже за човешкия мозък.

* * *

Ренд отиде във фотоателието, където бе оставил филма за проявяване. Чиновникът извади някакъв плик от една кутия зад щанда.

— Това прави три долара и деветдесет и пет цента — рече той.

Ренд извади петдоларова банкнота от портфейла си и я положи върху плота.

— Бих искал да ви попитам нещо, ако не възразявате — рече служителят. — Къде направихте тези снимки?

— Това са фотографски трикове — отвърна Ренд.

Чиновникът поклати глава.

— Ако наистина са такива, тогава те са най-хубавите, които някога съм виждал.

Служителят маркира сумата в касата, звънчето издрънча и малкото отделение за банкнотите изскочи напред. Той го остави така, върна се на щанда и взе плика.

— Коя искате? — попита го Ренд.

Човекът изтърси снимките от плика, порови малко и каза:

— Ето тази.

Ренд го гледаше втренчено.

— Че какво толкова има в нея? — попита той.

— Хората... Познавам някои. Този отпред, например. Това е Боб Джентри. Той е най-добрият ми приятел.

— Сигурно грешите — рече хладно Ренд, взе снимките от ръцете на служителя и ги пхна обратно в плика.

Чиновникът му върна рестото. Когато Ренд излезе от магазина, той все още клатеше глава, смутен и може би малко уплашен.

Ренд караше с разумна скорост, но и без да губи много време. Той прекоси града, мина по моста и когато излезе на междуградското шосе отвъд реката, увеличи скоростта. Очите му непрестанно следяха огледалото за задно виждане. Навярно чиновникът се бе смутил дотолкова, че бе позвънил в полицията. Нови хора щяха да видят снимките и също да се смутят. Макар че, според него, бе прекалено да се мисли за полицията. Взимайки снимките, Ренд не бе извършил никакво нарушение, не бе действал незаконно. Той имаше пълно право да си вземе собствените снимки.

Като мина реката, на около тридесет километра надолу по пътя, Ренд сви по един тесен и пращен, коларски път, който в края се разширяваше в нещо като отбивка и свършваше до някакъв мост над

марка рекичка. На това място Ренд спря колата. Очевидно отбивката бе доста използвана — навярно от рибари, които паркираха тук колите си, докато опитваха късмета си в реката. Сега обаче нямаше жив човек.

Ренд се притесни, когато забеляза как треперят ръцете му, докато изваждаше плика със снимките от джоба си. Извади снимките от плика и...

Ето го това... което той вече не си спомняше.

Изненада се, че бе направил толкова много снимки. Не си спомняше дори за половината от тях. Ала те бяха пред него и докато ги гледаше, паметта му, подпомогната от тях, се върна, макар че снимките бяха по-ясни, отколкото спомените му. Светът, който Ренд помнеше, бе някак мъглив и неясен, доколкото ставаше въпрос за зрителните му представи. На снимките обаче всичко бе запечатано жестоко, безмилостно и ясно. Овъглените останки стърчаха назъбени и самотни и нямаше съмнение, че отпечатаното на снимката представляваше всъщност действителността за един град след бомбардировка. Снимките на скалата показваха голите каменни сипеи, които вече зеленината не можеше да скрие. Само тук-там се виждаха скелети на дървета, оцелели като по чудо от огнената стихия, тъй като не бяха изгорели до корен. Имаше само една снимка на хората, които тичаха надолу по стръмнината към него. Това бе разбираемо, защото, след като ги бе видял, Ренд се бе втурнал към колата си. Като разгледа по-внимателно снимката, той установи, че хората бяха много по-близо до него, отколкото той си бе помислил в началото. Очевидно бяха стояли там през цялото време, само че малко встрани, и той не ги беше забелязал, изумен от онова, което се бе случило с града. Ако не бяха се развикали, те можеха да се метнат отгоре му и да го хванат, още преди да ги беше видял. Взря се още по-внимателно в снимката и забеляза, че някои от тях са много наблизко — лицата им се различаваха съвсем ясно. Ренд се запита кой ли ще е приятелят на човека от фотоателието.

Той подреди снимките в спретната купчинка и ги пъкна обратно в плика, който пък сложи в джоба си. Излезе от колата и се спусна надолу до рекичката. Ренд забеляза, че реката е не повече от три метра на широчина, но точно под моста се разширяваше и образуваше вир. По брега нямаше никаква растителност и тук-там имаше утъпкани от рибарите места. Ренд се настани на едно от тези места и заоглежда недълбокия вир. Течението минаваше близо до брега и навярно го

подкопаваше. Може би точно в тези подводни дупки се спотайваха рибите, които отсъстващите в момента въдичари търсеха, провесили дълги тръстикови пръчки с червеи накрая, очаквайки ги „да клъвнат“.

Мястото бе приятно и прохладно, скрито под сянката на голям клонест дъб, който растеше на брега, точно под моста. В някаква далечна ливада се чуваше пърпоренето на косачка. Тук-там по водната повърхност се появяваха тъмни петна, когато някоя риба изплуваше нагоре, за да налапа някое носещо се по водата насекомо. Хубаво място за кратък отдих, мислеше си Ренд. Добро място да поспре тук и да поседи. Той се опита да притъпи съзнанието си, да изтрие спомените за снимките, да се престори, че уж нищо не се бе случило и че нямаше нищо, за което той да иска да мисли.

Обаче имаше... Имаше нещо, за което Ренд трябваше да помисли. Нямаше предвид снимките, а нещо, което Стърлинг му бе споменал само преди един ден: „Питам се“, беше казал той, „дали ако човек може да измине достатъчно голямо разстояние, би успял да остави всичко зад себе си“.

Колко ли отчаян трябваше да бъде човек, чудеше се Ренд, за да си зададе такъв въпрос. Може би дори не точно отчаян... а само разтревожен, самотен и уморен и не виждащ края на тунела. Или това, или уплашен от онова, което го очакваше. Беше все едно да знаеш, че след няколко години може би (при това не много, защото на снимката с хората човекът от фотоателието бе видял свой познат) атомна бомба ще удари малко градче в Айова и ще го заличи от лицето на земята. Не че имаше причини за унищожаването на това градче... то не беше нито Лос Анжелос, нито Ню Йорк, нито Вашингтон. Не беше нито оживено пристанище, нито транспортен или съобщителен център, нямаше големи и важни промишлени предприятия, не беше и седалище на правителството. Беше поразено просто, защото беше точно там... поради невнимание, неизправност или грешка в изчисленията. Но разбира се дори това нямаше значение, защото в мига, в който градчето щеше да бъде поразено, навярно цялата нация или целият свят щяха да изчезнат заедно с него. „Няколко години“, помисли си Ренд, „и всичко ще свърши по този начин“. Какъв жалък край за целия свят след всичките мъки, надежди и мечти.

Човек наистина би искал да обърне гръб на такова нещо, надявайки се след време да забрави, че то изобщо е съществувало. „Но

за да се отдалечи от такава възможност“, каза си малко нехайно Ренд, „човек трябва да има изходна точка“. Не можеше току-тъй да се отдалечи от всичко като просто тръгнаше от някъде.

Беше малко несериозна мисъл, породена от искрата на разговора между него и Джон Стърлинг. Ренд, седнал безгрижно на брега на реката, се спря за дълго върху мисълта си, нежелайки да я пропъди от съзнанието си, защото тя го привличаше по особен начин, както често биваше с несериозните мисли. И както си седеше, все още погълнат от нея, в съзнанието му се появи и друга мисъл, друго време, и друго място, за да правят компания на първата. Внезапно Ренд разбра без всякакво колебание, без дори да мисли за това, без да търси отговор, че той знаеше своята изходна точка.

Вцепени се, целият нащрек, чувствайки се като глупак, попаднал в капана на собствената си развинута фантазия. Защото точно това беше всичко до тук, казваше му здравият разум: горчивата изненада на неудачника, който кръстосва пътищата във вечно търсене на работа, шокът от онова, което бяха запечатали снимките, странната хипнотичност на този сенчест вир, който бе сякаш откъснат от солидния, материален свят... Всичко това бе плод на фантазията му.

Ренд с мъка се изправи и тръгна обратно към колата, но приближавайки се към нея, той виждаше в мислите си този свой, специален изходен пункт. Веднъж като малко момче... на колко ли беше тогава — може би на девет или десет години... той откри малка долчинка (не точно дол, но не и долина), която се спущаше покрай фермата на вуйчо му, и продължаваше надолу към реката. Никога преди това не бе стъпвал в тази долчинка и по-късно никога не я посети отново. Във фермата на вуйчо му винаги имаше много работа, твърде много неща трябваше да се свършат и не му оставаше време да отиде където и да било. Опита се да си спомни обстоятелствата, при които се бе озовал в долчинката, но не можа. Спомняше си само един вълшебен миг, като че ли гледаше едно-единствено квадратче от филмова лента, запечатало се в паметта му... Но защо? Заради особения изглед на този пейзаж? Защото само за миг бе видял нещо с други очи, както никога преди или след това? Защото в тази част от секундата Ренд бе почувствал простата истина зад фасадата на обикновения свят? Каквото и да беше, той знаеше, че то бе миг на вълшебство.

Ренд се върна при колата, седна зад волана и се загледа в моста, в течащата вода, в полето отвъд... Той обаче не виждаше тях, а картата, която беше в ума му. Когато се изкачеше на аутобана, Ренд щеше да свие на ляво, вместо на дясно, отправяйки се обратно към реката и към брега. Но преди да стигнеше до тях, той щеше да завие на север, поемайки по друг път, а долчинката и вълшебният миг щяха да бъдат само на някакви си сто и шестдесет километра! Той седеше зад кормилото и виждаше картата на местността, но решимостта му все повече нарастваше. „Без повече глупости“, каза си Ренд. Нямаше никакви вълшебни мигове и никога не бе имало! Щом стигнеше аутобана, щеше да завие надясно и да се надява, че онова работно място щеше да е все още свободно, когато се озовеше в Чикаго.

Обаче когато се качи на аутобана, той зави не на дясно, а на ляво.

Беше го намерил толкова лесно, мислеше си Ренд, докато седеше на верандата. Не обърка пътя, дори не спираше, за да пита някого. Отиде право там, сякаш още тогава е знаел, че ще се върне и бе съхранил пътя в паметта си. Бе спрял колата в началото на долчинката и тъй като нямаше път, бе тръгнал да се разходи из нея пеша. Сега Ренд си казваше, че би могъл лесно да се заблуди и да не намери долчинката, признавайки пред себе си за първи път, че би могъл и да не е толкова сигурен, колкото си мислеше, че е. Можеше да преброди цялата речна долина и да не открие вълшебната земя, или пък би могъл да мине покрай нея, без да я забележи — да я види с други очи и да не я познае.

Но все пак тя беше там. Ренд бе спрял колата, бе я погледнал и познал. Той отново бе на девет или десет години и всичко беше наред — вълшебството бе все още тук. Ренд бе открил пътеката, за която и не подозираше преди и бе тръгнал по нея, а магията все още го обгръщаше.

А когато се изкачи на хълма... селцето беше там. Той тръгна надолу по улицата сред златистата светлина и покой и първият човек, когото видя, беше старицата, която чакаше при портата на дървената си ограда, сякаш знаеше, че той идва.

Когато излезе от дома ѝ, той прекоси улицата и се упъти към къщата, за която старицата бе казала, че е негова. Като влезе през главния вход, Ренд чу, че някой чака на задната врата.

— Аз съм Млекарят — рече мъжът.

Той беше някак странно призрачен. Никой не можеше всъщност да го види. Щом погледнеше встрани и после отново насочеше поглед към Млекаря, човек добиваше впечатлението, че го вижда за първи път в живота си.

— Млекарят ли?! — учуди се Ренд. — Да, предполагам, че ще ми трябва мляко.

— Имам също яйца, хляб, масло, бекон и други неща, които ще са ти нужни — рече Млекарят. — Ето ти и една тенекия с газ. Ще ти трябва за лампите. Килерът отвън е добре запасен. Когато провизиите привършат, ще го заредя отново. Запалките са отляво на входа.

Ренд си спомни, че никога не бе плащал на Млекаря, нито пък бе ставало дума за плащане. Млекарят не беше човек, пред когото можеше да се говори за пари. Дори не беше нужно да се пуска списък с поръчки в млекарската кутия. Млекарят изглежда знаеше кой, кога и от какво има нужда, без някой да му казва. С известен срам Ренд си спомни как веднъж бе споменал пред Млекаря за градински семена и бе предизвикал смущението не само на Млекаря, но и своето. Още щом го каза, Ренд почувства, че бе нарушил някакъв неписан закон, който би трябвало да знае.

Денят помръкваше — свечеряваше се. Трябваше вече да влезе вътре и да си приготви нещо за вечеря. „А след това какво?“, попита се Ренд. Отново можеше да чете някоя книга, но не искаше. Можеше да извади от чекмеджето на бюрото си скицата на градината и да помисли малко над нея. Ала сега той знаеше, че никога няма да засади нещо в тази градина. Човек не засаждаше градини в земята на вечната есен, а освен това нямаше семена.

Отсреща в прозорците на къщата с голямата гостна, огромните мебели, уютни кътчета и грамадна камина, стигаща чак до тавана, блесна светлина. Старецът с бастуна не се бе върнал още, а вече ставаше късно за него. Сега в далечината се чуваше гълчавата на деца, играещи някъде в здрача.

„Старите и младите“, помисли си Ренд. Старите, които не се интересуват от нищо и младите, които не мислят. А той какво правеше тук — нито млад, нито стар?!

Ренд слезе от верандата и тръгна надолу по пътеката. Улицата бе пуста, както винаги. Той се упъти бавно надолу към малкия парк в края на селцето. Ренд често ходеше там и сядаше върху една пейка под

нежно шумолящите клони на дърветата. Чувстваше, че не другаде, а точно там, ще намери децата. Ала защо мислеше, че там ще ги види, той не знаеше... Защото Ренд никога не ги откри, а само чуваше гласовете им.

Той мина покрай къщите, стърчащи унило в здрача. Дали изобщо в тях живееха хора, питаше се Ренд. Имало ли е изобщо някога хора в това безименно село? Старицата от другата страна на улицата говореше за приятели, които някога бе познавала и хора, които бяха живели тук, но си бяха отишли. Но не бяха ли това просто самите ѝ спомени или пък бе само милото старческо изкукуригване?!

Той забеляза, че къщите бяха добре поддържани. Тук-там имаше по някоя керемида за оправяне или олющена мазилка, но нямаше счупени прозорци, пробити улуци, увиснали от покривите или изгнили огради. Като че ли доскоро тук бяха живели грижовни стопани.

Ренд стигна до парка и видя, че е празен. Все още чуваше гласовете на децата, които крещяха, увлечени в играта, но бяха затихнали малко и сега се носеха от някакво място зад парка. Той прекоси парка и застана в долния му край. Загледа се в далечината над стърнищата на изоставените ниви.

На изток изгряваше луната. Имаше пълнолуние и местността бе обляна в светлина така, че Ренд виждаше всеки храст и всеки шубрак. И както стоеше там, изведнъж се стресна, при мисълта, че и тази вечер имаше пълна луна. Тя винаги бе пълна. Изгряваше по заник слънце и залязваше точно преди изгрева. Луната винаги беше голяма и жълта като тиква — вечната септемврийска луна, огряла света на вечната есен.

Осъзнаването точно на този факт изведнъж го разтърси. Как така не го беше забелязал преди?! Ами че той бе идвал тук толкова дълго, бе съзерцавал луната толкова пъти и нищо не беше забелязал! Беше идвал тук толкова дълго... а колко ли дълго беше това? Няколко седмици, месеци, година? Ренд откри, че не знаеше. Опита се да изчисли, но нямаше как да изчисли. Нямаше никакви указатели за време. Нищо различно не се случваше — дните бяха еднакви. Времето течеше така гладко и монотонно, че със същия успех би могло и да е спряло своя ход.

Детските гласове се отдалечаваха от него — чуваха се все по-слабо. А когато се заслуша в тях, той разбра, че гласовете

съществуваха само в неговото съзнание, но не и извън него. Те бяха дошли, бяха си поиграли и си бяха отишли. Щяха пак да дойдат — ако не утре вечер, след една-две ноци. „Няма значение“, каза си Ренд, „дали ще се върнат или не, защото всъщност те не съществуват“.

Той повлече тежко крака обратно по улиците. Когато стигна своята къща, от сенките на дърветата се отдели някаква тъмна фигура и застана в очакване. Беше старицата, която живееше срещу него. Тя явно го бе чакала да се върне.

— Добър вечер, госпожо — рече тържествено Ренд. — Хубава ноц.

— Няма го — каза старицата. — Не се върна. Отиде си също като другите и не се завърна.

— Стареца ли имате предвид?

— Съседът ни — отвърна тя. — Старецът с бастуна. Не зная как се казва. Никога не съм знаела. И твоето име не зная.

— Казах ви го вече веднъж — рече Ренд, но тя не му обърна внимание.

— Живееше малко по-нагоре от мене — продължаваше старицата, — а аз изобщо не знаех името му. Сигурно и той не знаеше моето. Ние тук сме безименни хора, а да бъдеш безименен е ужасно.

— Аз ще го потърся — каза Ренд. — Може да се е загубил.

— Да, иди и го потърси — рече старицата. — Потърси го на всяка цена. Ще успокои съвестта ти. Ще облекчи чувството ти за вина, но никога няма да го намериш.

Ренд тръгна по пътя, по който старецът винаги минаваше. Беше добил впечатлението, че античният му съсед се разхождаше всеки ден до централния площад и безлюдния търговско-занаятчийски район, обаче не беше сигурен. Никога преди не му се бе струвало толкова важно да разбере ежедневието му маршрут.

Когато стигна площада, Ренд забеляза веднага тъмната фигура върху паважа и позна в нея шапката на стареца, но от него самия нямаше и следа.

Ренд излезе на площада и вдигна шапката. Той внимателно я поогъна тук-там, възвърна формата ѝ и я хвана за периферията, та да не разваля повече фасона ѝ.

Търговската зона дремеше под лунните лъчи. Статуята на безименния човек стърчеше самотно върху пиедестала си в центъра на

площада. В началото, когато дойде тук, Ренд се опита да отгатне самоличността на незнайния човек, но не успя. Върху гранитния пиедестал не бе изписана никаква легенда, нямаше никаква бронзова плоча с надпис. Лицето не беше забележително, каменните одежди не наемкваха нито за личността, нито за периода. В позата или изражението на каменната фигура нямаше нищо, които да дава някаква информация. Статуята бе очевидно паметник на безименната посредственост.

Като погледна през площада, към търговско-занаятчийския район, Ренд отново бе изненадан, за кой ли път, от внимателно премерената старомодност на заведенията там: бръснарница, обор за гледане на коне, работилница за поправка на велосипеди, магазин за хомоти, бакалия, месарница, ковачница... обаче нямаше гаражи, бензиностанции, пицарии, закусвални. Къщите по тихите улици просто разказваха историята, но тук тя бе особено красноречива. Това селище бе много старо, забравено и отминато от времето — място от някой друг век. Но нещо в него тревожно напомняше, че то е нереално и че умишлено е направено така, та да представлява някакъв участък от миналото.

Ренд поклати глава. Какво му ставаше тази вечер?! През повечето време той сякаш бе напълно готов да приеме селцето такова, каквото изглеждаше, обаче сега бе споходен от тягостни съмнения.

В другия край на площада откри бастуна на стареца. Ако съседът му бе дошъл до тук, разсъждаваше Ренд, то той сигурно бе прекосил площада и бе продължил надолу по улицата, минавайки близо до мястото, където бе оставил бастуна си. Но защо бе оставил бастуна си? Първо шапката му, а сега — бастуна! Какво се бе случило?

Ренд се огледа наоколо, очаквайки да долови някакво движение, някаква блуждаеща сянка в периферията на площада. Нямаше нищо. Ако преди се бе случило нещо, то сега нямаше и следа.

Вървейки по улицата, по която евентуално бе минал неговият съсед, Ренд напредваше много внимателно и нащрек, оглеждайки се за някакви сенки през цялото време. Сенките го подлъгваха, наподобяваха сгущени хора, които биха могли да бъдат и паднали на земята старци, но не бяха. Десетина пъти Ренд замръзваше на мястото си, когато си мислеше, че е открил някакво раздвижване, но във всички тези случаи се оказваше, че движещата се сянка е илюзия.

В края на селото улицата прекъсваше, продължавайки по-нататък като пътека. Ренд се поколеба, мъчейки се да планира действията си. Старецът бе изгубил шапката и бастуна си и местата, където ги бе изгубил показваха, че той бе възнамерявал да отиде до края на улицата, по която вървеше Ренд. Ако бе дошъл по улицата до тук, то той вероятно бе продължил и по пътеката, извън селото, бягайки навярно от нещо в самото село.

Нямаше как да е сигурен, мислеше си Ренд. Ала той бе тук и можеше поне за малко да повърви нататък. Старецът навярно бе там някъде — изтощен, сигурно ужасно изплашен, или може би паднал в канавката и нуждаещ се от помощ.

Ренд продължи упорито да напредва. Отначало пътят ясно се открояваше, но после, когато започна да се вие покрай скалите, огрени от лунните лъчи, той се превърна в едва забележима пътечка. Един подплашен заек заподскача из тревата. Някъде в далечината злоещо забуха кукумявка. Появи се мразовит западен ветреца, а с него и чувството за самота и за безбрежна пустош, населена само със зайци, кукумявки и леден вятър.

Пътеката дотолкова изтъня, че накрая съвсем се изгуби. Горичките и храсталаците и другата ниска растителност отстъпиха място на равнината с разлюляната трева, обезцветена до бяло от лунната светлина — безлична прерийна земя. Зареял поглед някъде над нея, Ренд знаеше, че тази тревиста пустиня се простираше без край. В нея се усещаше дъхът и вкусът на вечността. Той потрепери при тази гледка, а после се запита защо изобщо човек се разтреперваше при вида на нещо толкова обикновено. Но въпреки че се чудеше, той знаеше — тревата устояваше на погледа му и също го гледаше. Тя го познаваше и търпеливо го чакаше, защото след време той щеше да дойде при нея. Щеше да се залута из нея и да се загуби, погълнат от нейната необятност и анонимност.

Без да се смуцава, Ренд се обърна и хукна назад, разтреперан до мозъка на костите си и с вледеняващ ужас в сърцето и ума си. Когато най-после наближи селото, той спря и се обърна отново към прерийната пустош. Беше оставил тревата зад себе си, но усещаше, без всякаква логика, че тя го дърпа назад, приближава се към него, все още невидима, но готова да се покаже всеки момент, призрачно бяла и разлюляна от вятъра.

Ренд отново се затича, но сега вече не толкова бързо и енергично — беше по-скоро нещо като тичане за здраве надолу по улицата. Стигна площада, прекоси го и когато стигна къщата си, видя, че в къщата от другата страна на улицата бе тъмно. Той не се поколеба, а продължи надолу по улицата, по която за първи път бе дошъл в селото. Защото сега Ренд знаеше, че трябва да напусне това омагьосано място с неговото странно, притихнало и старинно селце, неговата вечна есен и вечна септемврийска луна, с безличното море от трева и с децата, които се загубваха някъде, когато някой тръгнеше да ги търси, и старецът, който бе потънал някъде в забрава, оставяйки шапката и бастуна си... Той трябваше някак да намери пътя обратно към онзи друг свят, където имаше малко работа и хората кръстосваха пътищата, за да я намерят, където в затъntenите краища на света избухваха гнусни локални войни и където фотоапаратът бе уловил и запечатал върху филма бедата, която все още предстоеше.

Ренд остави селото зад себе си и разбра, че трябва да повърви още съвсем малко, докато стигне до онази пътека, извиваща надясно и спускаща се надолу по неравния склон към долчинката и вълшебната изходна точка, която той бе намерил отново след толкова много години. Вървеше много бавно и внимаваше да не се отклони от пътеката, защото доколкото си спомняше, тя бе тясна и едва личеше. Отне му много повече време, отколкото си бе мислил, за да открие онова място, където пътеката извиваше надясно към неравния склон, но Ренд все по-ясно и по-ясно осъзнаваше, че пътеката не извиваше надясно и нямаше неравен склон.

Пред себе си той отново видя тревата, а към нея нямаше път. Ренд разбра, че е в безизходно положение и че никога нямаше да може да напусне селото, освен ако не го напуснеше така, както бе сторил старецът — да потъне в небитието. Той не се приближи към тревата, защото знаеше, че там се крие само ужас, а за сега не му трябваше повече. „Ти си страхливец“, рече си Ренд.

Тръгна обратно по пътеката за селото като през цялото време бе нащрек и се оглеждаше, за да не пропусне отклонението, ако то изобщо бе там. Обаче го нямаше. „Някога беше тук“, казваше си Ренд, озадачен. Беше се изкачил по пътеката, бягайки от онзи, другия свят, който той бе напуснал.

Лунните лъчи, струящи през шумолящите клони на дърветата, изпъстриха селската улица със светли и тъмни петна. В къщата от другата страна все още бе тъмно и от нея лъхаше на празнота и самотност. Ренд си спомни, че не бе ял нищо друго освен сандвича, който си бе приготвил преди да мръкне. Сигурно имаше нещо в кутията на Млекаря. Той не бе поглеждал в нея тази сутрин... или може би беше? Не си спомняше.

Ренд заобиколи къщата, запътвайки се към задната веранда, където беше кутията. Млекарят стоеше там и бе по-призрачен от всякога, още по-неясен на лунната светлина.

Ренд изведнъж застана неподвижен и го изгледа слисан. Изобщо не очакваше да види Млекаря. Огрян от луната, той изглеждаше съвсем не на място, защото Млекарят бе съществото, което се появяваше само рано сутрин и по никое друго време.

— Дойдох — рече Млекарят, — за да определя дали имаш нужда от помощ.

Ренд мълчеше. Главата му бучеше кухо, всичко бе сякаш забулено в мъгла, а и нямаше какво да каже.

— Оръжие — предложи Млекарят. — Навярно искаш оръжие.

— Оръжие ли?! Защо ми е?

— Тази вечер ти доста се разтревожи. Може да се почувстваш по-спокоен и сигурен с оръжие в ръка... пистолет в кобура на кожен колан, опасал хълбоците ти.

Ренд се поколеба. Не долови ли той подигравателни нотки в гласа на Млекаря?

— Или кръст?

— Кръст ли?!

— Разпятие... символ...

— Не — отвърна Ренд. — Не ми трябва кръст.

— Може би някоя философска книга.

— Не! — кресна му Ренд. — Аз оставих всичко това. Ние се опитвахме да използваме всички тези неща, разчитахме на тях, ала те се оказаха безполезни и сега...

Той замълча, защото не това искаше да каже, ако изобщо бе възнамерявал да каже нещо. Беше нещо, за което дори не бе мислил преди... като че ли някой, скрит вътре в него, говореше с неговия глас.

— Или може би някаква валута?

— Ти ми се подиграваш — рече с горчивина Ренд, — а нямаш право...

— Просто споменавам някои неща — каза Млекарят, — на които човешката раса разчита...

— Обясни ми едно нещо — рече Ренд, — толкова просто, колкото можеш: има ли начин да се върна?

— Да се върнеш там, откъдето дойде ли?

— Да — отвърна Ренд. — Точно това имам предвид.

— Няма къде да се върнеш — отговори му Млекарят. — Всеки, който дойде тук, вече няма къде да се върне.

— Но старецът си отиде. Той носеше черна, филцова шапка и бастун. Беше ги изпуснал и аз ги намерих.

— Старецът не се е върнал, а е продължил напред, но не ме питай къде, защото не зная.

— Но ти си част от всичко това!

— Аз съм смирен слуга. Имам работа, която трябва да върша и се старая да я върша добре. Грижа се за нашите гости по възможно най-добрия начин. Но идва време, когато всеки един от тях ни напуска. Подозирам, че това място тук е междинна спирка, по пътя за някъде другаде.

— Място, където човек се подготвя — обади се Ренд.

— Какво искаш да кажеш? — попита Млекарят.

— Не зная точно — отвърна Ренд. — Не мислех да го казвам.

„За втори път днес“, мина през ума му. „За втори път казвам нещо, което не съм мислил“.

— Има една успокояваща мисъл, свързана с това село — рече Млекарят. — Една много хубава черта, която трябва да помниш — тук никога нищо не се случва.

Той слезе от верандата и застана на пътеката.

— Каза ми за стареца — продължаваше Млекарят, — но не е само той. Старата дама също ни напусна. И двамата доста бяха просрочили времето си.

— Искаш да кажеш, че съм съвсем сам тук?

Млекарят, който бе тръгнал вече надолу по пътеката, изведнъж спря и се обърна.

— Ще дойдат и други. Винаги идват и други.

Какво беше казал Стърлинг за хората, които надскачали капацитета на мозъците си? Ренд се опита да си спомни думите, ала сега, когато бе така развълнуван, той ги бе забравил. Но ако в това беше цялата работа и Стърлинг бе прав (без значение какви думи бе използвал), нямаше ли човекът нужда от място като това, където нищо не се случваше, луната винаги бе пълна и времето бе направило засечка на есента?

И изведнъж друга мисъл нахлу в съзнанието му. Ренд рязко се обърна и извика към Млекаря, обзет внезапно от паника:

— Но тези другите! Те ще говорят ли с мене?! Ще зная ли имената им?!

Млекарят бе стигнал вече до портата и като че ли не го чу.

Луната бе по-бледа от преди. На изток небето просветляваше. Щеше да се пукне зората на още един небивал, есенен ден.

Ренд заобиколи къщата. Качи се по стълбата, която водеше към верандата, седна на стола и зачака идването на другите.

[1] 4-ти юли (Б. пр.) ↑

[2] Тук навярно от Sterling (англ.) — ценен, истински, сигурен, верен. (Б. пр.) ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.